

A SZÁZÉVES

SZINDBÁD

I.

Családfa. Az író öccsének, Krúdy Péternek könyvéből

Gyökerek

KRÚDY GYULA ÉLETRAJZA

„**TALÁN MINDENÜTT VOLTAM.** Bálban és temetésen. Erdőben és vízparton. Bűnben és erényben. Sokat utaztam. Most elfáradtam...” — Így helyezte bele Krúdy a maga sorsát egyik hősenek életrajzába.

A nyíregyházi gyermekifjú számára sokfelől futottak össze az utak, melyek meghatározták életét.

A családi legendárium szerint a Crudi-ak olasz származásúak, s Campobassóból, ebből a Róma és Nápoly felelőjén fekvő városkából származott volna első ősük, aki szakácsként érkezett Budára, Mátyás király udvarába, az olasz Beatrice királyné kíséretével. (Mindennek a helyszínen, Campobassóban igyekeztem utánanézni, 1964-ben, ám semmiféle adat nem támasztotta alá e történetet.)

Beszélt viszont, másfél évtizeddel ezelőtt, 84 esztendőskorában a Karancsberényben élő Krúdy Pál, a család élő legendáriusa. Elmesélte, hogy az egyik Crudi Mária Terézia testőrségében gardakapitányként szolgált; a másik ágból evangélikus szuperintendens, püspök került ki; s a harmadikból két testvér, az 1848-as szabadságharc vitéz katonái: a Mikszáth Kálmán fantáziáját s írói tollát is megihlető Krúdy Kálmán, a későbbi „úri” betyár, és Krúdy Gyula, Komárom védelmének hőse, az író nagatyja.

Mit örökölt az 1878 október 21-én született Krúdy Gyula elődeitől?

A nagypapa a szabadságharc bukása után, miután szűkebb patriáját, Nógrád vármegyét tanácsos volt messze elkerülnie, Nyíregyházán telepedett le. Ügyvédi irodát nyitott, de a városban nem annyira jogász ismereteivel vált nevezetessé, hanem rendíthetetlen 48-as magatartásáról. Amikor az elaggott honvédek számára Menházat állítottak fel Budapesten, első parancsnokául őt nevezték ki.

EKKOR MÁR OTTHAGYTA feleségét, Radics Máriát, akivel még a szabadságharc időszakában ismerkedett meg. A legendás nagymama értett az álomfejtéshez, kártyavetéshez, tenyérjósáshoz s a füvek babonáihoz.

Az apa, Krúdy Gyula is jogásznak készült, Nyíregyházán megszerezte híres védőügyvéddé vált. A legsúlyosabb ügyekben állt ki védenecsi

mellett, míg az 1900. év utolsó előtti napján hirtelen szívroham következtében meghalt.

„Nem jött át a XX. századba” — írta atyjáról az akkor már oroslánkörmököt sejtető író, a legidősebb fiú, aki örökölte nagyapjának lobogó indulatait és hazaszeretét, a nagymama valóságos túli varázserejét, csak éppen apjától nem örökölt semmit. A szigorú ügyvéd — mivel fia nem követte őt a jogi pályán, s a taníttatása, úri életmódja sok pénzt vitt el a háztól — csekély végkielégítéssel zárta ki az örökségből.

Az anyai ágról: az édesanya, Csákányi Julianna szolgálóleány volt a Krúdy-háznál. Édesapja korán meghalt, hárman maradtak testvérek, s neki mint legidősebbnek dolgoznia kellett.

A 17 éves szépséges leány teherbe esett a fiatalúrtól, mire elkergették a háztól. De az akkor már ifjú ügyvéd nem hagyta el Csákányi Juliannát, hanem szobát bérelt számára, nem messzire a szülői háztól. Azután a Krúdy-szülők visszafogadták a fiatal anyát gyermekével, akit még kilenc testvér születése követett (három kicsikorban meghalt.) A szülők sokkal később, 1895-ben kötöttek hivatalos házasságot — a legidősebb fiú már 17 éves volt —, titokban, felutazva Budapestre.

A CSALÁDI HÁZNAK ez a furcsa légköre vette körül Krúdy Gyulát: előtérben a neves ügyvéd apa, az anya mindig a háttérben, mivel a gógós dzsentriváros társadalma sohasem fogadta be.

Krúdy Gyula az érettségiig élt Nyíregyházán, miközben Szatmáron és Podolinban is töltött el diákéveket. Diáktársaival együtt Sajtóirodát alapított, amelynek legbuzgóbb munkatársa volt. A fővárosi lapokat tudósították a Szabolcs megyei eseményekről, tüzesetekről, szélviharokról, tiszai szerencsétlenségekről, emberi tragédiákról. Talán sehol sem történt még annyi esemény akkoriban Magyarországon, mint éppen Szabolcsban. Aminek magyarázata az ifjú Krúdy ügybuzgalma és dús fantáziája. Egyetlen tudósítása mégis világhírnévre tett szert: a tuzséri földbirtokos kastélyában egy kútfúrómester, ki hipnotizörként vált ismeretessé, szeánsz közben úgy elaltatta médiumát, a földbirtokos leányát, hogy az meghalt.

TÓBIÁS ÁRON

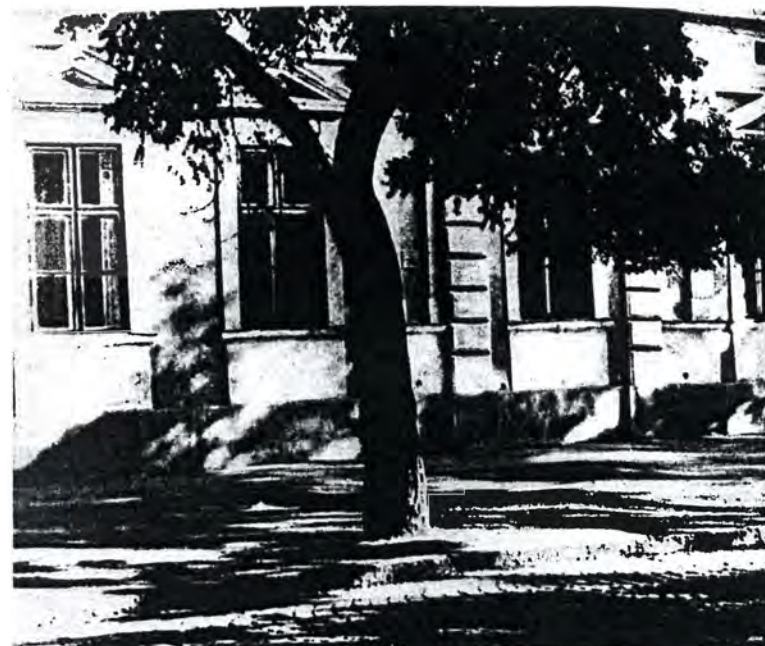
György Pál 1755–1775				
I. János (Lengyel Agnes)				
volt megyei várnagy † 1815 (Virág Teréz)	Sz. Kovácsiban † 1858 (Gaál Aloizia) Jalván stb.	(Paulay Andras) † 1837. nov. 24.		
1848–49. honvédkapitány Honv. menház parancsnok Ügyvéd Debreczenben (Radics Mária)	Gyula Kálmán	Mária	Ilona (Plathyné)	Izabella (Szigethyné)
Gyula Ügyvéd Nyíregyházán (Csákányi Julia)	Béla honv. huszárhadnagy (Szakács Malild)	Ilonka		
Gyula, az író	Erzsike (Havas Jánosné)	Péter Ödön (Amerikában)	János † 1921	Ilonka (dr. Votikyné) † 1934
Gyula	Ilonka	Mária		

A nagypapa (baloldalt), menházi parancsnokként

A nagymama

Az író szülőháza, a régi Kállói utcán

KRÚDY GYULA

NYÍRSÉG

Λ Nyírség Magyarország legszébb tája. Irni róla csak olyan gyöngédséggel lehet, mint egy halott menyasszonyról. Vagy egy elaggott vitézi életről. Régi szép kalandokról, regényes hőstettekről, amelyek ifjú korában eszébe juthatnak egy tunya, elcsitult falusi nemes embernek, midőn méhesében jelenen és múlton eltűnődik.

A magyar regényes időknek hősi korában mindig az első sorban lengett Zabolch zászlaja: a vármegyék idejében az első hegedűt játszotta a nemzeti hangversenyben; verekedés, vitézség, sújtásos és kortes években a Nyírség diáktálta a divatot; politikai és hazafias időhullámok itt lendülnek a felhőkig, hogy magukkal ragadják életre-halálra az idevaló embereket a meggyőzések, politikai hitek; testvérek, atyafiak, apák és fiúk állanak szemben nemegyszer az ellentáborokban és az időben szokásos nemzeti politika miatt visszaküldik a más meggyőződéses szülői házhoz a szeretett ifjú feleségeket, apák fiaikat kitagadják, politikai okokból megvetnek, kigolyóznak hazafiakat, Nyíregyházán az *Ébredjünk!* című hetilapban évtizedekig folyik társadalmat robbantó hecc azon, hogy ki nem hiszi a vármegyében, hogy Görgey Artúr áruló volt, a csizmadiaszínben megbuktatják Fabinyi Teofilt, a minisztert, fokos, tölgyfabot, diákics és bicscsa járja, ha elkezdődik az alkotmányos küzdelem... holott valójában nem is lakott a vármegyében másféle érzelmű hazafi mint szélsőbaloldali.

Egy nagy darab nemzeti történelem a Nyírség. Itt pusztult el a legtöbb régi uraság, itt váltotta fel a régi helyét a legjobb, legmagyarabb, legderekebb új birtokososztály, itt nem vágatta ki a kőrifát az új gazda, mert a régi szeretett alatta üldögelni, a komondorok szinte érthető magyar nyelven ugatják a holdat, és a keréknyomban ugyanaz a magyar nap ragyog, mint a Tisza vizében. Mintha a levegőnek, a homoknak, a szélnek, a víznek, a legelőnek volna itt olyan varázsa, hogy vad magyarrá lesz az is, akinek az apja még nem tudott magyarul. Daliás zsidók és selyemruhás szlávok vére keveredett a honfoglalók vérével. Muzsikusk cigányok régi nótákat játszanak az ablak alatt, míg a csecsemő a világra jön. Fűben, fában, falevélben az elmúlt szép, régi magyar világ; a kenyérnek illata, a víznek folyása, a hosszú őszi esőnek kopogása, a télnek jó szaga, a falusi harangok hangja: az apákra, az ősökre emlékeztet, akiknek hagyományait szent tiszteletben tartják e tájon.

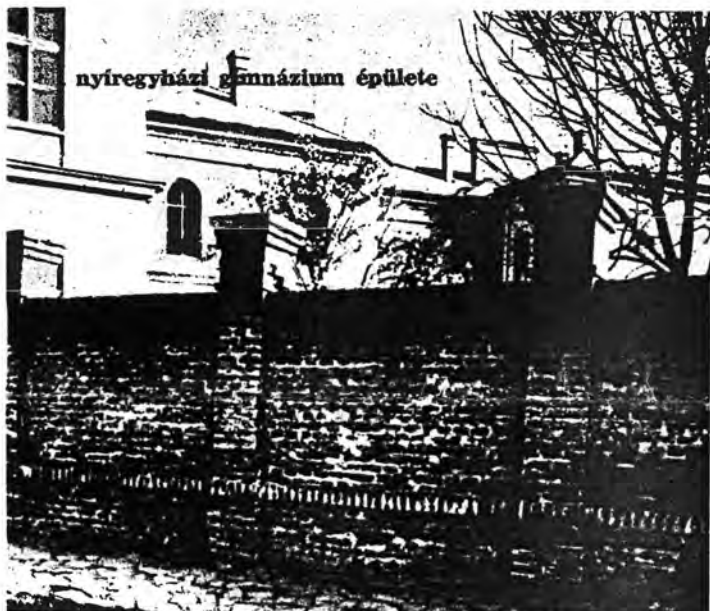
Néha múzeumi hangulatot vélek érezni, midőn a Nyírségre gondolok, mert láttam nagy csöndességben, alvó állapotban, holt vizek között, lecsüngesztett lombú fák alatt, oroszosan mozdulatlan ködben, apátikus kedvében újságpapírossal beragasztott ablakkal és tunya mozdulatlanságban. Mintha az idevaló emberek éppen úgy élnék a nyarat és az őszt, mint a természet: belsejükben virítanak és lélekben elhervadnak, sárga nyírfafelevél lesz az egész vármegye, tiszai kiöntések fölött állongó novemberi kód telepedik az elmékre, a szívekben visszhangzik a szél, amely a régi temetők harasztját zörgeti.

Ilyenkor is szeretem, mert ázsiai eredetünk, napkeletről jött, változékony kedvünk, búskomor magyar szomorúságunk tükröződött a holt vizekben és az emberi szemekben.

A család
(a nagyobbik
gyermek
a későbbi
író)

A kisdíák

nyíregyházi gannázium épülete

Az érettségiző

A pályanyitó
könyv
címlapja